

Gri, V. *grill* *Gria*, V. *crétua* *Grial*, *grial*, *grial-dada*, V. *greala* (GREDA) *Grialletes*, està per *graielles* o *grailletes* (GRAELLES)

GRIANCES, i a d'altres llocs GRANCES 'porgueres', prové d'una base *CRIANTIA o *GR(I)ANTIA, resultant d'un encreuament de sindnims: cèlt. CRIENTIA (probablement enllaçable amb els mots cèltics estudiats per Pok., IEW, 946.17) amb el ll. GRANDIA: d'aquell prové el fr. dial. i ant. *creinces*, *escrennes*, i d'aquest el cast. *granzas*, port. *granças*, i sard i it. dial. *grangia*, *granza*. □ 1.ª doc.: 1507, Busa-N.

Essencialment bastarà remetre a l'article GRANZAS del DCEC. El Busa-N. ja porta «*grianses de blat*: acus, aceris», d'on pogué passar a Belvitges («ant. *esporguerias*») i Lab. *Grianses* s'usa sobretot a la Plana de Castelló i a Mallorca: d'una rondalla de Mn. Alcover: «De primer no hi havia més casta de blat qu'és de *perdiu*, qu'és una espècie de *margin*, qui treu s'espiça a modo de corona, just ab dos granets com a *griances*, y se sol fer en els esvèits, voreres de camins y tenasses; ara veureu com és que's blat dexà d'esser tan magre y ruc», BSAL VII, 292a (rondalla 19). Ga. Girona: *granses* «sostrall de palla mal batuda y grossa, espigues, gra sense caure-li el capell etc., que queda del blat, ordí o altres llavors batudes a l'era. Plana etc. A Castelló *grianses*», Voc. Maestr., p. 409. Sobre el mot cèltic veg. també Bolelli, It. Dial. XVII, 184-5. Més detalls catalans i castellans, en el citat article meu.

DERIV.: *Grançons* maestr. I la dita monoverina «d'exa-li es *gransons*: déjale las sobras», *Canyissaes*, 130. De GRANDIA pot venir el val. ant. i tort. *granyons* que ja he documentat en el DCEC. *Grianchós*.

Griar, V. *crétua* *Griba*, V. *garbell* *Gribaldina*, V. *garibaldina* i *gripau* *Gribell*, V. *gibrell* *Gribella*, V. *garbell* *Gric*, V. *cric* *Grielles*, V. *graelles* *Grier*, V. *guier*; com a NL és derivat de *gre(s)a* GREDA *Griera* ribag. 'toll', confusió de GLERA (pron. *glyéra* a Ribag.) amb *gre(s)a* *Grif*, *grifa*, *grifador*, V. *esgarrijar* *Grifalt*, V. *girfalc* *Grifar*, V. *esgarrijar* *Grifaut*, V. *girfalc* *Grifio*, *grifo*, *grifó*, *grifol*, *grifolar*, *grifolda*, *grifoleig*, *grifolejar*, *grifoll*, *grifollar*, *grifolleig*, *grifonar*, *grifonet*, *grifos*, *grifot*, V. *esgarrijar*

GRILL, 'insecte ortòpter que els vespres emet un so agut i monòton', del ll. GRILLUS id.; ultra aquest significat a), el mot apareix en altres acepcions: b) 'tancadura de ferro que subjecta els peus d'un pres', la qual en català a penes es troba més que en les formes diminutives *grillons* i *grillets* (però conservat en la forma primitiva *grillos* en castellà i altres llenguatges germans), i s'explica pel soroll metàl·lic que produeixen els grillons quan el pres es mou o camina; c) *grills* 'acudits estranys, cabdries', fundada segons sembla en una superstició que atribuïa caràcter diabòlic a aquest insecte banyut i negre; d) 'brots, gèrmens, porcions en què es parteixen les taronges etc.', en la qual no és segur que tingui etimologia idèntica al mot

de les altres acepcions: cosa, però, versemblant, perquè hi coincideix en bastants parlars romànics, si bé no està ben explicat el trànsit semàntic, que potser parteix d'una noció com la de c) i, alhora, de la idea de vivacitat i pertinàcia suscitada pel cant i pel salt bruscat de la bestiola. □ 1.ª doc.: a) princ. S. xv i probablement ja 1371; b) *grillons* c. 1330, Muntaner; c) *grills* S. XIX; d) *grill*, c. 1400 i mj. S. xv, *grell* 1647 i probablement c. 1390.

«Eximpli --- que recompte Cèsar: *Ornatus immoderatus causa est exaltationis daemonum*: Un prevere qui era cura de una sgleya véu una dona passar --- de vestedures molt precioses, e veé que [en] la falda o coa del cot levava plena de diables xics con a *grils*, ab les boques faent gran escarn, ab les mans feent gran burgit, los quals diables staven axí enclosos en la dita falda con fan los pexs en lo filat» (*Recull d'Eximplis* d'Aguiló, ms. princ. S. xv, § 525, vol. II, p. 136); «dones --- / per llurs usances / --- / e tan perverses / obres e manyes, / són alimanyes: / serp tortuosa / --- / vespa, alacrà / --- / e vermenera, / mosca, e *grill*, / lebre, conill, / drac ---», JRoig (*Spill*, 7711). Probablement és el mot *grill* que Jacme March (1371, lin. 1198) i L. d'Aversó (1436, 1516) posen entre els rims en *-ill*; en tot cas figura en Busa-N. («*gril*: espècie de cigales, *gryllus*», D-1-3) i en OPou («*grill*: grillos», *TbPu.*, 89). Avui s'usa, pron. *gril*, en tot el domini continental de la llengua, des d'Elx fins a les altes valls de l'extrem NO. (Cardós i V. Ferrera, 1932-4, Urgellet etc.).¹ Val a dir, només, que en uns pocs llocs esparsos s'ha obert pas una denominació més radicalment onomatopeica: *riks* pl. 'grills' en alguns pobles de Cardós (Esterri, 1934), *riquet* a Eivissa (PzCab.).

A Mallorca es pronuncia popularment *grí*, o sigui originàriament *griy* (< *griyl*), pronúncia que xoca (atès l'ètimon amb *-LL-*), i ja en veurem l'explicació. Però més xocant és encara la forma menorquina *griu*, que ja tenim documentada per fonts de llengua tradicional, que han de reflectir almenys l'ús del S. XVIII: és la que registra FebrCard. («*griu*: grillo, grillon, *gryllus*», p. 343, dicc. de princ. S. XIX); en la dita proverbial «ha mort com un *griu*: cridant, gemegant», Camps Merc (*Folk.* I, 314) (i veg. infra per a l'accepció 'capritx'). Com que a Menorca la y provinent de *-yl-* s'esvaeix del tot entre vocals, hem d'entendre que això representa una antiga pronúncia *griyu* < *griylo*, amb una *-o* que ens condueix quasi forçosament a admetre la perpetuació d'una antiga variant mossàrab.

GRILLUS és el mot normal en llatí, usat i escrit així almenys des de Plini, algun cop ha estat grafiat *gryllus*, però incorrectament. Per més que els diccs. etimològics llatins s'abstinguin d'indicar l'origen del mot, o diguin explícitament que ve del grec, aquesta afirmació és un error segur, com ja vaig demostrar en el DCEC i en la meua recensió de l'Ernout-M.;² car el grec *γρύλος* (del qual *γρύλλος* és variant molt tardana) en l'Antiguitat només es troba amb el significat de 'porc', 'garrí' o 'congre' (així encara en Suidas, S. VII),³ i cal arribar fins als diccs. del grec modern (Somavera, Hepites) per documentar-lo amb el sentit de 'grill', sentit